

Hypostatisch eczeem

E. Pannekoek*

Hypostatisch eczeem wordt ook wel stasis dermatitis of veneus eczeem genoemd. Het is een eczeem dat, vaak ten gevolge van oedeem, op een of beide onderbenen ontstaat. De symptomen van hypostatisch eczeem zijn: onscherp begrensde rode plekken, glanzende en of schilferende huid, vochtblaasjes en jeuk. Vaak zijn ten gevolge van de jeuk, krabeffecten met korstvorming (crustae) zichtbaar op onderbenen en enkels (foto 1). Er is een verband tussen hypostatisch eczeem en oedeem. Het oedeem ontstaat ten gevolge van chronisch veneuze insufficiëntie (CVI). CVI ontstaat vaak geleidelijk (1,2).

Symptomen en klachten CVI

Mensen met CVI klagen vaak over een zwaar, loom en soms ook pijnlijk gevoel in de benen. Vaak hebben ze last van benen die dikker worden door vocht (oedeem), vooral tijdens het staan en 's avonds. 's Nachts hebben ze last van krampen en rusteloze benen. Bij het opstaan zijn de benen vaak weer slanker en zijn de klachten afgenomen. In de loop van de dag nemen de klachten weer toe. Ook kunnen er huidafwijkingen ontstaan, zoals verkleuringen aan de benen. Kleine parsee bloedvatjes aan de binnenzijde van de voetrand en aan de binnenzijde boven de enkel zijn dan zichtbaar. Dit verschijnsel wordt ook wel corona phlebectatica genoemd. De klachten zie je regelmatig bij mensen die eerder een diepe veneuze trombose of spataderen hebben gehad. Spataderen, ook wel varices genoemd, zijn verwijde aderen in de benen. Ze ontstaan doordat de kleppen in de aders niet goed sluiten en er bloed terugstroomt. Ze kunnen pijnlijke benen of kuiten veroorzaken, vooral na lang staan.

CVI als gevolg van diepe veneuze trombose wordt ook wel het "post-trombotisch syndroom" genoemd. Ongeveer één op de drie mensen die een diepe veneuze trombose heeft doorgemaakt ontwikkelt binnen tien jaar een chronische veneuze insufficiëntie (1-4).

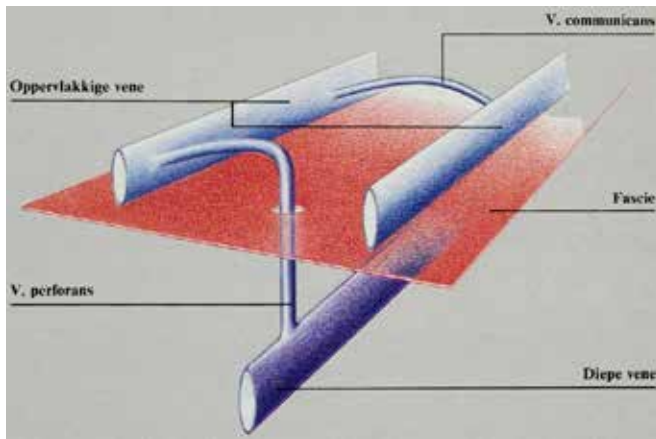
Hoe ontstaat CVI

Het hart is een spier die het bloed door het lichaam pompt. De slagaders of arteriën brengen het zuurstofrijke bloed naar de kleinere bloedvaten. Spieren, huid en andere weefsels krijgen zo hun voeding. Daar geeft het bloed de zuurstof en voedingsstoffen af. Het bloed neemt de afvalstoffen weer op, waarna het oppervlakkige veneuze systeem via de venae perforantes het zuurstofarme bloed naar het dieper gelegen veneuze systeem brengt (afbeelding 1). Deze groter wordende aders of venen transporteren het bloed naar het hart en de longen. De kleppen in de bloedvaten spelen hierbij een belangrijke rol. Het bloed

komt vanuit het oppervlakkige systeem in het diepere systeem en wordt daarna weer tegen de zwaartekracht in opgestuwd naar hart en longen. De kleppen in de venen zorgen er voor dat het bloed niet kan terugstromen. Normaal gesproken werken de kleppen automatisch door het aanspannen van de kuitspieren. Dat is de reden waarom lichaamsbeweging zo belangrijk is. Tijdens het bewegen knijpen de aders samen en daardoor wordt het bloed van de kuit naar het hart gestuwd. Na het samenknippen van de spier daalt de druk in de aders en wordt er opnieuw bloed aangezogen. Dit is de kuitspieroep. Zelfs bij een goede doorstroming in de aders en bij normaal werkende kleppen ontstaan toch problemen als iemand niet of onvoldoende beweegt. De kuitspieroep worden nauwelijks gebruikt en er vindt dan geen kuitspieroep plaats. Dit doet zich voor bij slechte mobiliteit, verlamming en bij een staand beroep.

Foto 1. Hypostatisch eczeem onderbeen.

Afbeelding 1. Anatomie veneuze systeem.

Als de kleppen niet meer goed werken stroomt het bloed niet terug naar het hart en de longen, de veneuze druk neemt dan toe. Hierdoor ontstaan klepschade en lekkage langs de kleppen. Het gevolg is een ontstekingsreactie van de kleppen en de vaatwand. Dit veroorzaakt verwijding van de bloedvaten (afbeelding 2).

Door slecht werkende kleppen lekken vocht, eiwitten en erythrocyten uit de bloedvaatjes. Dit veroorzaakt onder meer pitting (indrukbaar) oedeem. De erythrocyten komen in de huid terecht en kunnen bruine verkleuringen veroorzaken. Het aanwezige ijzer kan tot weefselbeschadiging leiden. Ook oppervlakkige bloedvaatjes raken beschadigd. Op de plekken waar geen goedwerkende vaatjes meer aanwezig zijn ontstaat atrophie blanche: witte atrofische gebieden zonder functionerende bloedvaatjes (1-4).

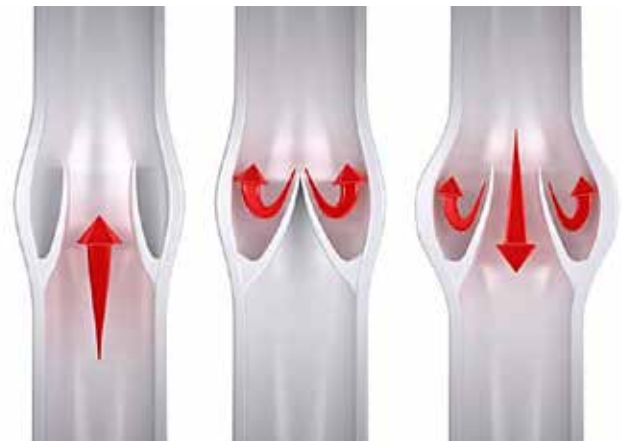
Risicofactoren

Chronisch veneuze problemen komen op elke leeftijd voor. Ze komen vaker voor bij vrouwen dan bij mannen. Hormonale veranderingen spelen daarbij een rol. Met name de invloed van de oestrogenen voorafgaand aan de menopauze kunnen veneuze klachten opleveren (3).

Ook tijdens de zwangerschap kunnen varices en andere veneuze klachten ontstaan. Tijdens het eerste gedeelte van de zwangerschap treden deze meestal op door toename van de oestrogenen. Later in de zwangerschap speelt druk op de afvoerende venen in de benen, ontstaan door het gewicht van het ongeboren kind, een rol.

Het beroep dat iemand uitoefent kan ook van invloed zijn op het ontstaan van CVI. Met name mensen met een staand beroep lopen meer risico op klachten. Overgewicht speelt ook een rol. Er is dan meer druk op de bloedvaten in de benen. Roken heeft een negatief effect op de werking van de vaten, het vernauwt de bloedvaten en vermindert de bloedtoevoer.

Bij mensen die in hun voorgeschiedenis last hebben gehad van CVI, trombose, spataderen, wondroos en ulcus cruris treden regelmatig terugkerende klachten op (1-3).

Afbeelding 2. Normale ader en veneuze insufficiëntie (rechts).

Hoe wordt de diagnose gesteld

Om de diagnose te kunnen stellen neemt de arts een anamnese af (welke ziektes komen er in de familie voor, is er medicijngebruik, wat is de medische voorgeschiedenis, wat zijn de klachten). Dan vindt er lichamelijk onderzoek plaats (1-3). Soms zijn er wondjes die kunnen wijzen op een bacteriële infectie. In dat geval neemt de arts een banale kweek af om te kijken of een behandeling met antibiotica noodzakelijk is. Klachten passend bij een contactallergie kunnen lijken op die van hypostatisch eczeem. Bij verdenking van contactallergie volgen plakproeven (1-3). Voorts volgt een veneus duplexonderzoek, dat is een combinatie van echografie en doppler onderzoek. Hierbij maken geluidsgolven de oppervlakkige en dieper gelegen venen zichtbaar. De richting, kwaliteit en snelheid van het bloed worden onderzocht. Ook is te zien of de kleppen in de venen goed functioneren of lekken (1-4). Tenslotte volgt er een enkel-arm index (EAI). De bloeddruk van de enkels en van de bovenarmen wordt gemeten. De verhouding tussen de bovendruk in de onderbenen en in de armen is de enkel-arm index. Normaal is de bloeddruk in de slagader in de enkel vrijwel gelijk aan die in de arm. Bij een vernauwing in het been is de bloeddruk in de enkel lager dan die in de arm (1-3).

Behandeling

Startpunt van de behandeling is de aanpak van onderliggende problematiek, zoals tromboflebitis, spataderen, hypertensie, diabetes mellitus en decompensatio cordis. Spataderen worden gescleroseerd, chirurgisch verwijderd of gelaserd (1-4).

Hypostatisch eczeem en oedeem genezen niet vanzelf. De behandeling is erop gericht de conditie van de huid en de bloedcirculatie te verbeteren. Het eczeem wordt behandeld met corticosteroïden, ook wel hormoonzalven genoemd. Daardoor zal de ontsteking, roodheid, schilfering en jeuk snel verdwijnen. Na deze behandeling blijft het belangrijk om de onderbenen regelmatig in te vetten met een

emolliens (middel om weker te maken) om uitdroging van de huid te voorkomen. Bij uitdroging van de huid is de kans aanwezig dat het eczeem weer actief wordt (1,2).

De aanpak van het oedeem begint met het zwachtelen van de onderbenen volgens de ambulante compressietherapie (ACT). Bij deze therapie worden korte rekwachtels om de onderbenen aangebracht om van buitenaf de bloedsomloop te herstellen. De zwachtels blijven dag en nacht zitten. Tijdens deze behandeling blijft bewegen belangrijk. Als dat niet mogelijk is worden oefeningen meegegeven, die gericht zijn op het aanspannen van de kuitspieren:

■ Draai, als u zit, rondjes met uw voeten en enkels.

■ Trek uw tenen naar u toe en strek ze vervolgens helemaal uit.

■ Schrijf het alfabet met uw voeten.

■ Leg uw benen hoog als u zit (1-4).

Als de benen slank zijn en het oedeem is verdwenen is de volgende stap het aanmeten van therapeutisch elastische kousen (TEK). De bandagist meet die kousen aan. De elastische kousen moeten dagelijks worden gedragen, mogelijk levenslang omdat de onderliggende oorzaak niet oplosbaar is. Het dragen van elastische kousen is een hulpmiddel van buitenaf om de bloedsomloop te stimuleren. De kousen worden van 's morgens tot het naar bed gaan gedragen (1-4). Tenslotte is het belangrijk om leefstijladviezen te geven. Bespreek de noodzaak van gezonde voeding, lichaamsbeweging (fietsen, wandelen), gewicht en het effect van roken. Verwijs eventueel door (1-4).

Literatuur

1. van Vloten WA, Degreef HJ, Stolz E, et al. **Dermatologie en Venereologie (Tweede druk) (Hoofdstuk: eczeem, vaatziekten en decubitus)**. Utrecht. Wetenschappelijke uitgeverij Bunge, 1996;(99-100:181-188:374)
2. Sillevius Smitt JH, van Everdingen JJE, Starink M, et al. **Dermatovenereologie voor de eerste lijn**. (Achtste, geheel herziene druk) (Hoofdstuk: aanvullende onderzoeken, eczemateuze dermatosen, ulcereuze dermatosen waaronder ulcus cruris en decubitus) Houten, BohnStafleu van Loghum, 2009;(36:110:195-201)
3. Neuman HAM, Tazelaar DJ. (redactie) **Leerboek Flebologie**. (Eerste druk, tweede oplage) (Hoofdstuk: Pathofysiologie van de veneuze macrocirculatie, Spreekkameronderzoek, Duplexonderzoek, Symptomatie en classificatie, Het dikke been, Compressiebehandeling met therapeutisch-elastische compressiekousen, Preventie Utrecht. Uitgeverij Lemma, 2003;(25-32: 73-77: 79-87: 255-269: 273-281: 333-340: 343-352: 457-462)
4. www.hartstichting.nl, website voor iedereen met informatie over hart en vaatziekten. Geraadpleegd 3 maart. www.hartstichting.nl/hart-en-vaatziekten/spataders

* *Els Pannekoek, senior verpleegkundige poli dermatologie, UMC Utrecht.*

Contact

e.pannekoek@umcutrecht.nl